

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פרשת תולדה

כ"ה השון תשע"ה
הפטירה: מחר חודש

יציאת השבת:

17:15

ירושלים: 17:16

כניסת השבת:

16:05

ירושלים: 16:02

יציאת השבת לפי ר"ת 17:38
ערב ראש חודש - אין אומרים צדקתך
מברכים חודש כסלו שיחול ביום ראשון
המולד ביום שבת בשעה תשע, 46 דקות 17 חלקים
גיליון 314

תתן אמת ליעקב

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

כאשר עשיו מגיע ליצחק אביו לברכה, מתגלה כי אחיו יעקב הקדימו. מצד אחד מודגש כי יצחק חרד 'חרדה גדולה', אך מצד שני יצחק מתבטא בבהירות ביחס לברכת יעקב ואומר 'גם ברוך יהיה'. הכיצד? אפשר לומר, כי עד עכשיו חשב יצחק כי עשיו הוא איש השדה הצדיק, אך כעת התברר לו כי טעה ויעקב, שהיה איש תם יושב אוהלים, היה גם איש השדה היודע "להסתדר" בעולם הגדול, וכל זה על פי תורה ומצוות. וכפי שנראה בהמשך בדברי יעקב אבינו: 'עם לבן גרתי' - ואף על פי כן ותרי"ג (אותיות גרתי כמו תרי"ג) מצוות שמרתי.

כאשר מתגלית חכמתו של יעקב, מתגלית זכותו האמתית לברכות כפי שהם נשמעות מפיו של עשיו עצמו: 'ויאמר: הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים, את בכרתי לקח, והנה עתה לקח ברכתי'. עשיו מודה במכירת הבכורה ולפי זה הוא מודה כי גם הברכות מגיעות ליעקב. עשיו ניבא בלשון אחת ובסגנון אחד, שכן אותיות בכרתי ואותיות ברכתי שוות. לומר לך שבעל הבכורה הוא בעל הברכה.

יעקב הוכיח במעשיו כי הוא ראוי לברכות יותר מעשיו גם אליבא דיצחק, הוא התמודד עם עשיו בחכמה, וכדברי יצחק "בא אחיך במרמה (ובתרגום: בחכמה) ויחך ברכתך" והוכיח כי לא רק בדי אמות של הלכה הוא מצוי אלא גם בעולם המעשה, ולכן דווקא הוא ראוי לברכת אברהם ויצחק ולהמשיך את דרכם של האבות הקדושים. היה כאן בירור מציאותי בבחינת "כל דאלים גבר", שהסברא העומדת ביסוד העניין היא, שהאדם החושב שלו מגיע באמת הדבר, יעשה כל מאמץ כדי לזכות בו! דווקא יעקב העושה בעורמה מדרתו היא מדרת האמת. מדרת האמת לא תתברר לעולם, במי שלא יעסוק בדרך ארץ ובמסחה, מדרת האמת מתבררת דווקא באדם המתמודד על כל צעד ושעל ברמאות ושקר ואף על פי כן שומר על ניקיון מעשיו וטוהר נפשו. כך יעקב אבינו עליו השלום מתמודד במציאות סבוכה זו ויכול לה, בבחינת "תתן אמת ליעקב".

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורקי. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

רבי יהודה הנשיא ואנטונינוס קיסר

דרשו חז"ל על הנאמר בפרשתנו: "שני גויים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ" – אל תקרי גויים אל גיים, (לשון גאון וגדלות). אמר רב יהודה אמר רב: אלו אנטונינוס ורבי שלא פסק מעל שולחנם לא צננו ולא חזרת ולא קישואין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים". (עבודה זרה יא, א).

בספר קדושה ומלכות (לרבי נפתלי כ"ץ) פירש על הגמרא בברכות נו ע"ב, מה שאמרו רבותינו "כל מקום שנאמר שני הרי ששניהם שוים", והרי על הפסוק זיתרוצצו הבנים בקרבה' פירש רש"י: "בשעה שהיתה עוברת לפני בתי מדרשות היה יעקב מפרסס לצאת ובשעה שהיתה עוברת לפני פתחי עבודה זרה היה עשוי מפרסס לצאת", וכיצד שניהם שוים ואינם עובדים לאל אחד? ואולם בימי רבי ואנטונינוס נתקיים מאמר זה וכמובא בספרי הקבלה שאנטונינוס ורבי היו גילגול עשוי ויעקב ממש. ולפיכך נקרא רבי יהודה נשיא ראשי תיבות: ניצוץ של יעקב אבינו, ושני אלו היו שוים, שני גיים קדושים.

כידוע, רבי סידר את רוב המשניות הערוכות לפנינו וכמובא בימות סד: "מכדי מתניתין מאן תקיין? רבי". סידור זה התאפשר לאור קשריו ההדוקים של רבי עם אנטונינוס הקיסר הרומי.

ואולם ישנה מחלוקת בראשונים האם רבי יהודה הנשיא ערך את המשניות בסדרים בע"פ בלבד או אף כתב את המשניות. לדעת רש"י (מסכת עירובין סב ע"ב ד"ה 'כגון מגלת תענית דכתיבא ומנחא'), רבי ערך בלבד את המשניות אבל לא כתבן, וז"ל: "להכי נקט מגילת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה בימיהן אפילו אות אחת חוץ ממגילת תענית, ולהכי קרי לה מגילה".

לעומתו דעת הרמב"ם, שרבי אף כתב את המשניות, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו למשנה תורה וז"ל: "רבינו הקדוש חיבר המשנה. ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה. אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה

באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע. ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות והסכימו עליהם בית דין הגדול. וכן היה הדבר תמיד עד רבינו הקדוש והוא קיבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הביאורים והפירושים ששמעו ממה רבינו ושלמדו בית דין שבכל דור ודור בכל התורה כולה וחיבר מהכל ספר המשנה. ושננו לחכמים ברבים ונגלה לכל ישראל וכתבוהו כולם. ורבעו בכל מקום. כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל".

בימי רבי נשנית משנה זו... לפי שמשרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלושה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות מתוך עול שעבוד מלכויות וגזרות שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי, שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטונינוס מלך רומי (כדאמרינן בע"ז) ונחו מצרה, ושלח וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל. ועד ימיו לא היו המסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימנים להלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני. וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים וסידרו המסכתות, דברי נזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם.

בית שערים מקום קבורת רבי יהודה הנשיא

וסתם נמי במשנה דברי יחידים
שראה רבי את דבריהם ושנאן
סתם כדי לקבוע הלכה
כמותם.

במקום אחר כותב רש"י על
הנאמר בספרו של אדם
הראשון "רבי ורבי נתן סוף
המשנה. סוף תנאים, עד ימיהם
אמרו איש את דבריו בבית
המדרש והיו תלמידים גורסים

שמועה שמועה לבדה, ולא היו מסכתות סדורות וסדר נקבץ על הסדר. והם כללו האמור בדורות
שלפניהם וסידרו את המסכתות ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט".

אנטונינוס היה שואל את רבי בדברי תורה והשקפת עולם, וכך מסופר:

"אמר ליה [לו] אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד? גוף
אומר: נשמה חטאת, שמיום שפירשה [שפרשה] ממני - הריני מוטל כאבן דומם
בקבר. ונשמה אומרת: גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו - הריני פורחת באויר כצפור.
אמר ליה, אמשול לך משל, למה הדבר דומה: למלך בשר ודם, שהיה לו פרדס נאה,
והיה בו בכורות [ביכורי תאנים] נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא.
אמר לו חיגר לסומא: בכורות נאות אני רואה בפרדס. בא והרכיבני ונביאם לאכלם.
רכב חיגר על גבי סומא, והביאום ואכלום. לימים בא בעל פרדס. אמר להן: בכורות
נאות היכן הן? - אמר לו חיגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן? - אמר לו סומא: כלום
יש לי עינים לראות?

מה עשה - הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד. אף הקדוש ברוך הוא מביא
נשמה וזורקה בגוף, ודן אותם כאחד. שנאמר "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין
עמו" (תהלים נ, ד). "יקרא אל השמים מעל - "זו נשמה, "ואל הארץ לדין עמו" - זה
הגוף (בבלי, סנהדרין צא ע"א-ע"ב).

אנטונינוס תודה על כך שהגוף עשוי לטעון שמשעה שמת, הוא מוטל דומם בקבר ואינו חוטא
יותר, ואילו הנשמה טוענת לעומת הגוף, שהוא זה שחטא, כי מיום שפרשה ממנו היא עפה באוויר
כציפור ואינה מסוגלת לחטוא עוד. על כך עונה רבי יהודה הנשיא באמצעות משל החיגר שרכב
על גבי הסומא. כשם שהחיגר והעיוור גנבו את ביכורי התאנים בעזרת רגלי העיוור ועיני החיגר,
ובכך מעלו בתפקידם כשומרי הפרדס, כך גם השילוב של הגוף והנשמה עלול להביא את החטא
על האדם, ועל כן הם נידונים כאחד.

יש הסוברים כי אנטונינוס הקיסר הרומי התגייר, ויש אחרים הסוברים שנתר בגויותו, בין כך או כך
הידידות בינו לבין רבי יהודה הנשיא הצמיחה טובה מרובה לעם ישראל לדורות הבאים.

הלכות פדיון בכור

- א. נאמר בתורה "וידבר ה' אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא..." וזו מצות עשה על כל איש מישראל לפדות את בנו הבכור לאמו הישראלית.
- ב. אין פדיון הבן תלוי אלא בפטר רחם, שאם אינו בכור לאם, אף על פי שהוא בכור לאב, וכגון שהאשה היתה נשואה לאדם אחר והביאה ממנו ילד, ונתאלמנה או נתגרשה ונשאת לאחר, ונולד לו בן בכור ממנה, אין צריך לפדותו, מאחר שאינו בכור לאם. ואם יש לו כמה נשים ויש לו בכור מכל אחת ואחת, חייב לפדות את כולם.
- ג. בן בכור שנולד בניתוח קיסרי, אביו פטור מלפדותו, כי קדושת בכור היא רק כשהוא פטר רחם ונולד באופן רגיל, ולא כשנולד בניתוח קיסרי. וכן הבן שיוולד אחרי בן זה, אינו טעון פדיון, מפני שקדמו אחר.
- ד. כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, ואפילו אם הבעל הוא ישראל, והאמא היא כהנת או לוייה, אין הבן חייב בפדיון, שאין הדבר תלוי באב אלא באם, שנאמר: "פטר רחם בישראל".
- ה. מעיקר הדין די בשיעור שלשים דרהם כסף מוזקק למצות פדיון הבן, או שיווי השיעור הנ"ל, שהוא כתשעים גרם. אולם לפי המנהג שנהגו מדורי דורות בירושלים, יש לתת שלשים ואחד דרהם כסף טהור, או שיווי, שהוא כתשעים ושלש גרם כסף טהור. ויש לעקוב תמיד אחר מחיר כסף טהור, ולתת לפדיון הבן בהתאם למחירו המשתנה בשוק, שיעור של כתשעים ושלש גרם כסף טהור כולל מס ערך מוסף.
- ו. מותר לפדות הבן הבכור במדליות, אף-על-פי שאינם הילך חוקי בשוק, שאין עליהם כל ערך נקוב, ואינן מטבעות רשמיים המונפקים ע"י בנק ישראל. וזאת מאחר שיש בהם כסף טהור בשיווי של חמשת שקלים כסף, וכל זה באופן שבכל מדליה יש כ- 19 גר' כסף טהור, ובחמש מדליות כאלה יש שיווי של כתשעים ושלש גרם כסף טהור, שיש בזה די לשיעור חמשת שקלים למצות פדיון הבן. ונכון לציין במדליה את הפסוק: "ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש".
- ז. אין הבכור ראוי לפדיון אלא עד שיעברו עליו שלשים יום, שנאמר "ופדויו מבן חדש תפדה". ואחר שלשים יום יפדוהו מיד שלא ישהה המצוה. ואם חל יום שלשים ואחד להיות בשבת, אין פודין אותו בשבת, אלא ימתין עד יום ראשון.
- ח. כבר פשט המנהג לערוך את פדיון הבן גם בלילה, ולא חוששין למה שכתב הש"ך שהמנהג לפדות את הבן דוקא ביום.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0577788483

עלון זה מוקדש:

לדפואת: אברהם ולאה ציטרון הי"ד. היה יצחק שושן הי"ד. שרה בת שמחה הי"ד. יצחק אילוז הי"ד. מרים יהודה הי"ד. ציפורה ויהושע לוי הי"ד. ביבה אלימלך הי"ד. ישי הלוי הי"ד. אורי חיים רווח הי"ד. עזר בן עישה הי"ד. תיקוה בת עזיזה הי"ד. אלגרה בת ג'אן הי"ד. מויל בת ענולה הי"ד. פנחס זרחי הי"ד. הראל בן אביגיל הי"ד. אילנה בת סליחה הי"ד. ישי ורחל לוי הי"ד. חנה בת זוהרה הי"ד. להחורות נעדרו: ג'ה"ל ושושניו ובהם: גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כ"ן, צבי פלדמן, ידונתן פולארד הי"ד. לעילוי נשמת הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולענין ארון שאול הי"ד וחללי מבצע עוק איתן. לעילוי נשמת: הרב מרדכי אליהו זצ"ל. הרב שלמה זצ"ל. הרב יעקב ששון ז"ל. יונה ונה ז"ל. מרבה סופן ז"ל. נרד נחם ז"ל. נסים כהן ז"ל. ספר מנחם ז"ל. נחיה שבען בת חזאת ז"ל. מצדה לוי ז"ל. אסתר בת תרא ז"ל. אסתר חוד ז"ל. ונה יעקב ז"ל. ידנה פנקס ז"ל. הרב אברהם צוקרמן זצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מרדכי ז"ל. אליהו בת פריחה ז"ל. תרצה זיגון ז"ל. ישראל אברהם נתן בן מלכה ז"ל. אסתר בת זוהרה ז"ל. אסתר וענבר נחם ז"ל. ישראל בן שושנה ז"ל. יצחק בן מויל מרדכי ז"ל. רובי בן שלום צעדי ז"ל. מרים וענוט ז"ל. עזיזה עמס ז"ל. יצחק ועמרם אטיאס ז"ל. נסים בן חנה ז"ל. שמעון אבוסבול ז"ל. יצחק ולאה אסטרטו ז"ל. רות יעקב ז"ל. חיה רחל לוי ז"ל. אליהו טויטו ז"ל. נעימה בת מגידה ז"ל. שמחה אילוז ז"ל. ראובן אלון בן נטיה ז"ל. סוליקה שושן ז"ל. לואיזה מדר ז"ל. זוהרה בת ונה ז"ל. עליה כהן ז"ל. ר' חיים ארונתנה ז"ל. אהרן זקן ז"ל. אורי ארון מועלם ז"ל. חוד תנבי ז"ל. חוד גוטסברג ז"ל. אברהם עמס דמרי ז"ל. רבי חוד הכהן זצ"ל. עישה דהן ז"ל. עפרה בן אבי ז"ל. מויל ואליהו תורגמן ז"ל. לירון יהודה ז"ל. יוסף ברוח ז"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רווח, רפאל פריצק, וציציליה צילה מלכת משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה